

РЕЦЕНЗИЯ

от Проф. д-р Георги Панов Панов дмн.
Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ град Бургас

на Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“
в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление
7.1. Медицина, Научна специалност „Вътрешни болести“

на **Д-р Симона Богданова-Петрова**

Катедра „Пропедевтика на вътрешните болести“, Факултет по медицина на
Медицински Университет „Д-р Параскев Стоянов“ - Варна

Тема на дисертационния труд:

**”Болката като част от ревматологичните прояви на COVID-19
вирусната инфекция”**

Научен ръководител: Доц. д-р Таня Кирилова Шивачева, дм

Във връзка с Решение на Факултетния съвет на Факултета по медицина при МУ – Варна №83 от 06.03.2023 г и Заповед № Р-109-198 от 16.03.2023г. на Ректора на МУ – Варна, на основание чл. 24, ал. 6 и чл. 30, ал. 3 от ПЗЗРАСРБ, чл. 68, ал. 1 от Правилника за развитието на академичния състав в Медицински университет – Варна, съм определен за член на научно жури и изготвяне на рецензия на дисертационния труд на д-р Симона Богданова-Петрова.

1. Значимост на проблема и формулиране на целта и задачите:

Новата пандемия - COVID-19, причинена от SARS-CoV-2 вируса отпрати предизвикателство към всички през 2020 година. Първоначално смятано за грипоподобна болест, в момента заболяването се възприема като полисиндромно възпалително заболяване, ангажиращо не само дихателната система, но и опорно-двигателния апарат, сърдечно-съдовата система, кожата, пикочо-отделителната и нервната система, съпроводено е от редица хематологични, гастрохепатоентерологични, ендокринни и психични нарушения. В хетерогенната картина на заболяването присъстват и много болкови синдроми. От друга страна, пандемичните размери, информацията свързана с прогнозирането на заболяването, настъпващите усложнения,

високата смъртност, наложената продължителна изолация, доведоха до страх, тревожност и депресивност в големи групи от населението. Оценката на тревожността и депресията при пациенти страдащи от КОВИД-19, особено с придружаващи заболявания и в напредната възраст дава цялостната картина на заболяването.

Темата на проучването е актуална и с научна и приложно-практическа значимост.

Целта на изследването е ясно и адекватно формулирана, като произтича естествено от направения литературен обзор. Тя разглежда влиянието на възпалителните маркери и тежестта на тревожните и депресивните симптоми върху болката. Поставените задачи са 5 на брой. Формулирани са правилно и отговарят на целта на проучването.

2. Структура на дисертацията:

Дисертационният труд има класическа структура. Представен в обем от 127 стр. и 33 стр. книгопис съдържащ 419 заглавия. Представените данни в текста са онагледени чрез 9 графики 20 фигури и 53 таблици. Съдържа следните раздели: Въведение, Литературен обзор, Цел, Задачи и Хипотези, Материал и методи, Резултати и обсъждане, Анализ и интерпретация на собствените резултати и тези от литературата, Изводи, Приноси, Ограничения в изследването и Приложение - където са представени оценъчните инструменти за тревожност, депресия и болка. Пропорциите между отделните раздели на работата са спазени. Всяка от частите на дисертационния труд следва логиката на поставените цел и задачи. Изводите произтичат от собствените резултати, литературните данни, статистическата обработка на данните и обсъжданията.

3. Литературна осведоменост на докторанта:

Библиографската справка включва 419 литературни източника, болшинството от тях от последните години, предвид естеството на работата. Няма литературни източници на кирилица.

Литературният обзор представя задълбочен анализ на актуалните литературни данни по проблема. Въпреки огромния научен интерес, който представлява КОВИД-19 през последните няколко години, литературните данни свързани пряко с темата на дисертацията са фрагментирани.

4. Методология и дизайн на научното изследване:

В научното изследване са включени 364 болни над възраст от 18 годишна възраст, 234 от тях са с диагноза COVID-19 и новопоявила се ставно-мускулна болка по време на

острата фаза на COVID-19 и 130 пациенти са с хронична болка при възпалителни ставни заболявания, провеждащи терапия с антицитокинови медикаменти. Участниците са набирани за период от около 8 месеца – от Април до Декември 2022 година. Включените в изследването пациенти са подбрани с добре оформени критерии. Подбраните методи на изследване са подходящи за целите на проучването. Събраните в хода на изследването данни са обработени с помощта на подходящи статистически методи.

Избраните от автора методи на изследване и събрания материал са позволили постигане на поставената цел, а определените за решаване задачи са получили адекватен отговор.

5. Съответствие между цел, получени резултати и изводи:

Между поставената цел получените резултати, обсъждането и направените изводи съществува логично съответствие. Собствените резултати и обсъждане са изложени на 64 страници и са онагледени с таблици и графики. Следвайки хода на поставените задачи са ясно и подробно представени връзките между болковите феномени при пациентите с КОВИД-19, възпалителните показатели и оценката за тревожност и депресия.

При анализа на получените собствени резултати е работено коректно и компетентно, спазени са необходимите изисквания при подобни изследвания. Докторантът е използвала ясен и точен стил на изложение. Получените резултати имат оригинален характер, предвид изследването на новопоявило се заболяване и възможните значими културални особености в различните популации.

Резултатите ясно показват че болните от умерено до тежко протичащ COVID-19 изпитват ставно-мускулна болка. Установената сила на мускулните и ставни болки, чрез средни стойности на VAS е значително над общоприетата норма до 4 мм и може да се определи като „умерена“ болка. Мускулно-ставната болка при болни от COVID-19 в значителна степен се определя от психо-емоционалните нагласи на болните, като степента на тревожност и депресия пряко и значимо корелират със силата на болката. Комбинирането на двата показателя – тревожност и депресия до голяма степен определят вариацията на мускулно-ставната болка. Тези резултати са сходни с до момента проведените изследвания за влиянието на нарушенията на настроението върху интензитета на болката при други заболявания.

Оценена е и ролята на посланията в различните информационни канали, които предизвикаха страх и тревожност сред големи групи от населението, чрез изнасянето на разнопосочна и невинаги достоверна информация. В условия на пандемия цялостната нагласа на хората се променя и това дава отражение и върху преживяването за болка.

Такива условия не са наблюдавани далеч назад в миналото. Възможни са и някои локални и културално специфични особености при тези нагласи.

Направения кълстерен анализ позволява формирането на субгрупа от пациентите с КОВИД-19 лекувани в стационарни условия, която има нужда от специфични психологични интервенции или психиатрично лечение. Наличието на социална подкрепа при тази група подпомага допълнително процеса на тяхното лечение. Водещи при формирането на тази субгрупа са оценката на депресивните и тревожни симптоми, оценката за ставна и мускулна болка и възрастта на пациентите. Получените резултати показват, че подобна субгрупа от пациентите с КОВИД-19 съставлява почти половината от цялата извадка.

Изследването за нарушения на настроението и сила на болка може да бъде прилагано като скринингов метод в изследваната популация и позволява формирането на т.нар. "рисковата група" – полиморбидни, в напреднала възраст, с тежко протичащо заболяване пациенти, като може да им осигури ранни интервенции по отношение на психичното им състояние.

Анализът на резултатите получени от оценка на възпалителните маркери, тревожност и депресия, както и болка дават възможност да се разгледат и опишат конкретните връзки между соматичните симптоми и психологичните аспекти на страха, тревожността и депресията в психосоматичен контекст.

Тези изводи произтичат пряко от поставената цел и получените резултати в хода на проведеното изследване.

6. Анализ на изводите и приносите:

Дисертационният труд завършва с 9 извода и 8 приноса, които са формулирани подробно и ясно. Приносите са добре структурирани, изводими от литературните данни, собственото изследване и направения анализ. Интердисциплинарния характер на работата позволява разглеждането на болката като психосоматичен феномен. Това е нещо може би тривиално разглеждано от страна на психиатрията, но често подценявано в клиничната практика на соматичната медицина, както и много други психосоматични синдроми. От практическа гледна точка, прилагането на био-психо-социалният модел в терапевтичния подход е в синхрон с всички модерни тенденции в медицината. Това може да бъде използвано както в изследваната популация, така и при всички пациенти с хронична болка.

7. Ограничения при проведеното изследване:

Описаните в рубриката „Недостатъци на проучването“ фактори са на практика ограничения, които в голямата си част са обективно наложени от пандемичната обстановка в страната свързана с КОВИД-19 и значително променения режим на работа на цялата здравна система. На практика поставените цел и задачи в дисертационния труд могат да бъдат изцяло изпълнени със събраните данни.

8. Критични бележки и препоръки:

Като препоръка – за настоящата работа са събрани много данни, които могат да послужат като основа за продължаване на изследването на психосоматичната връзка между болка, тревожност и депресия в различни популации.

9. Публикации и научни прояви:

Резултатите от научните изследвания на дисертанта по темата са намерили място в цитирани 10 публикации – пълнотекстови, в реферирани научни издания, постери и презентации в научни конференции в страната и извън нея. Тези показатели многократно надхвърлят всички изисквания за публикационна активност.

10. Заключение:

Представеният за рецензиране дисертационен труд от д-р Симона Богданова-Петрова разглежда актуална тема. Поставените цел и задачи са изпълнени изцяло чрез приложените изследователски методи, събраните данни, статистическата обработка и направените анализи и обобщение. Проучването е с подходящ дизайн и е изпълнено коректно, в изключително трудни клинични условия по време на пандемия. Приносите са добре структурирани.

Предвид посочените научни достойнства на дисертационния труд, гласувам положително и убедено препоръчвам на членовете на уважаемото научно жури за присъждането на образователната и научна степен „Доктор“ на д-р Симона Богданова-Петрова.

Проф. д-р Георги Панов

18.04.2023 г.